

BEVEZETŐ

A valláspszichológia alkalmazott tudomány, szerepe megegyezik a pedagógiai, a klinikai, a sport-, a politikai stb. pszichológiáéval. A pszichológia elméleti kereteit, fogalmait és módszereit használja egy sajátos terület, a vallásosság leírására, megértésére és más pszichológiai tényezőkkel való összefüggéseinek feltárására. A valláspszichológia viszonylag új tudományos diszciplína. Bár szinte minden jelentős, nagy hatású pszichológus – így többek között Wundt, Freud, Jung, James, Allport, Piaget – foglalkozott a vallásosság kérdéseivel is, a valláspszichológia valódi fejlődése csak az 1960-as években indult el. Tudományos kutatóműhelyek és egyetemi tanszékek ez időben váltak jelentőssé Európában és Amerikában egyaránt.

A valláspszichológia hazánkban – a közismert történelmi okok miatt – nincs olyan jó helyzetben, mint sok más európai országban és Amerikában. Léteznek ugyan már valláspszichológiai műhelyek és alakulóban vannak kutatóhelyek is, ezek azonban csendben, a pszichológiai közvélemény előtt alig ismertén dolgoznak.

A valláspszichológia hazai (de nemcsak hazai) fejlődését megnehezíti az a tény, hogy meg kell küzdenie mind a teológusok, mind az elméleti pszichológia képviselőinek előítéleteivel. A teológusok a vallást féltik – esetenként indokoltan – a pszichológiától. Egyfelől félnek attól, hogy a *New Age* térhódításának következtében és a posztmodernnek nevezett világ széttöredeztségében a pszichológia az emberek életében átveszi a vallás szerepét, mintegy valláspótlékká válhat. Másfelől a valláspszichológia és a teológia határterületi kérdéseinek (például bűntudat, istenkép, Istenhez való viszony, megtérés) vizsgálatában sokszor nehéz a két tudományág közötti illetékességi határok kijelölése. A pszichológusok közül pedig többen tudománytalanságot gyanítanak a valláspszichológia fogalmának hátterében.

Kötetünk a valláspszichológia első bemutatkozása hazánkban, emiatt sokféle irányban kellene tájékoztatást nyújtani, térben és időben egyaránt. Az olvasó majd joggal teszi szóvá a kötet hiányosságait: különösen a különböző vallások keretében megélt speciális vallásos jelenségek elemzésének hiányát. A kötet összeállításánál tudatosan törekedtünk arra, hogy a keresztény vallásosság vizsgálatának keretén

belül maradjunk. Ennek több oka van. Először is a valláspszichológiai szakirodalom túlnyomó többsége a keresztény vallások keretében megélt vallásos jelenségekkel foglalkozik. Pontosabban a vallásosság megélésének különböző, de a legtöbb vallásra jellemző megnyilvánulási formáit a keresztény hívők körében vizsgálja. Másodsor pedig fontos válogatási szempont volt a kötet gyakorlati használhatóságára való törekvés.

A keresztény gondolkodók körében nő az igény arra, hogy a vallás kérdéseit több illetékes tudományág ismeretanyagának felhasználásával tárgyalják. Emellett a keresztény hívők egyre határozottabban igénylik, hogy beteg állapotukban vagy nehéz élethelyzetükben vallásos hitüket is tekintetbe véve kapjanak segítséget.

Úgy gondoljuk, hogy ily módon kötetünk jelentősebb segítséget nyújthat a gyakorló pszichológusoknak a vallásos emberek döntéseinek, élményeinek és viselkedésének megértéséhez.

A tanulmányok kiválasztásában további irányadó szempont volt az, hogy néhány munka nagy szakirodalmi forrásanyagot tömörítve, széleskörű áttekintést nyújtson mind történetileg, mind tematikusan. Emellett ezen írások nyilvánvaló információgazdagsága ellenére is szükségesnek láttuk eredeti kutatásokról szóló beszámolókat és alkalmazott valláspszichológiai tanulmányok bemutatását. Az előbbieket egy vizsgálat folyamatát, illetve egy-egy markáns eredményt közvetlenül mutatnak be, míg az utóbbiak a valláspszichológiai ismeretek gyakorlati alkalmazásának lehetőségét és szükségességét igazolják.

A tanulmányok szerzői a keresztény vallás iránt elkötelezett emberek, de arra törekszenek, hogy témájukat nemcsak tudományos attitűddel és „intellektuális becsületességgel”, hanem „jóakarató semlegességgel” vizsgálják. Azaz vallás iránti érdeklődésük nem jár együtt a vallás iránti elfogultsággal, valamint nem foglalkoznak a vallásos kijelentések igazságtartalmával és zárójelbe teszik Isten létének kérdését. Csak és kizárólagosan az Istenhez valamilyen módon viszonyuló embert vizsgálják.

Végül illő köszönetet mondani azoknak, akik e szám létrejöttét támogatták és segítették. Először is BENKŐ ANTALnak, aki nemcsak egyik szerzője a kötetnek, hanem a szerkesztési elvek meghatározásában és a külföldi szerzők megkeresésében is segítségemre volt. Köszönet illeti VAJDA ZSUZSANNÁT, aki a tanulmányok átolvasásával és hasznos tanácsaival támogatott. Külön is megköszönöm PLÉH CSABA kivételes támogatását, aki nemcsak bizalmával tisztelt meg és vállalta egy hazánkban ismeretlen terület bemutatásának kockázatát, hanem figyelő szemmel és bátorításával kísérte a szám megszületését.

Horváth-Szabó Katalin